

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV ของประชาชน ในเขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV ได้แก่ ตัวปัจจัยภายในบุคคล ปัจจัยระหว่างบุคคล ปัจจัยเชิงสถาบัน ปัจจัยชุมชน และปัจจัยด้านนโยบายของรัฐ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกรและรับจ้าง อายุระหว่าง 25-39 ปี โดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Cluster Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 394 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ SPSS/PC+ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบผลคูณของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยการทดสอบที (t-test) ปรากฏผลการวิจัยดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ความเสี่ยงหรือแนวโน้มว่าเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV อยู่ในระดับต่ำเป็นส่วนใหญ่ มีบางประเด็นที่พบว่าอยู่ในระดับสูง ได้แก่ ประเด็นการดื่มสุรามึนเมา แล้วมีเพศสัมพันธ์มักจะไม่ค่อยใส่ถุงยางอนามัย และการใส่ถุงยางอนามัยแล้วมีความรู้สึกทำให้ลดความพึงพอใจลง ทำให้ไม่ยอมสวมใส่
2. จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV พบว่า
 - 2.1 ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันโรคเอดส์ มีความสัมพันธ์ กับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001
 - 2.2 ปัจจัยระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันโรคเอดส์ มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2.3 ปัจจัยเชิงสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันโรคเอดส์ มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2.4 ปัจจัยด้านชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันโรคเอดส์ มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2.5 ปัจจัยด้านนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันโรคเอดส์มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยดังกล่าว สามารถแยกอภิปรายตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV จากผลการวิจัยพบว่าความเสี่ยงหรือแนวโน้มว่าเสี่ยงส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้ถึงความรุนแรง รับรู้ถึงประโยชน์ของการป้องกันตนเองจากโรคเอดส์ และมีแนวโน้มว่ามีพฤติกรรมที่จะป้องกันตนเองต่อการติดเชื้อ HIV ได้ในระดับค่อนข้างสูง กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ถ้าไปมีพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การเปลี่ยนคู่นอนบ่อย ๆ จะทำให้มีโอกาสดูเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ การสวมใส่ถุงยางอนามัยแม้จะทำให้ลดความพึงพอใจในการร่วมเพศไปบ้าง แต่ก็สามารถป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ได้ การไปมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลทั่วไปก็มีโอกาสติดเชื้อโรคเอดส์ได้เช่นกัน ไม่เฉพาะแต่ในแหล่งค้าประเวณีเท่านั้น

ประเด็นที่นำให้ความสนใจที่ช่วยเสริมการรับรู้ถึงความรุนแรงของโรคเอดส์ คือประชาชนเหล่านี้ได้เห็น หรือมีประสบการณ์จากการที่มีผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตจากโรคเอดส์ในหมู่บ้านอยู่เป็นประจำ จากการพูดคุยกับประชาชนและกลุ่มตัวอย่างบางส่วน กรณีมีคำถามว่าจะทราบได้อย่างไรว่า คนใดในหมู่บ้านหรือผู้ที่พบเห็นป่วยเป็นโรคเอดส์ ประชาชนเหล่านั้นตอบว่ามีข้อสังเกตบางอย่าง ได้แก่ คนเหล่านั้นผอมลงอย่างมาก ไม่สบายบ่อย ๆ ลักษณะสีผิวจะดำคล้ำลง สำหรับข้อสังเกตการเสียชีวิตจากโรคเอดส์ของประชาชนในหมู่บ้าน ได้รับคำตอบว่า นอกจากมีลักษณะการป่วยเข้าข่ายข้างต้นแล้ว ข้อสังเกตอื่นได้แก่ ผู้เสียชีวิตขณะที่มีอายุยังอยู่ในวัยหนุ่มสาว ตลอดจนลักษณะการห่อศพด้วยผ้าขาวมิดชิดมาจากโรงพยาบาล(กรณีเสียชีวิตที่โรงพยาบาล) พร้อมกับถูกกำชับจากเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลว่าไม่ควรแกะผ้าขาวห่อศพ เป็นต้น อีกทั้งความถี่หรือความบ่อยของการเสียชีวิตมีมากกว่าปกติ เหล่านี้เป็นประสบการณ์ของประชาชน และกลุ่มตัวอย่างที่ได้

พบเห็น ประกอบผลจากการณรงค์ และประสานความร่วมมือกันอย่างต่อเนื่องของหลาย ๆ หน่วยงาน ทั้งภาครัฐฯ และองค์กรเอกชน(Non Government Organization : NGO) ที่ดำเนินการด้านโรคเอดส์โดยเฉพาะ อีกทั้งสื่อต่าง ๆ ที่เร่งประชาสัมพันธ์กันหลาย ๆ รูปแบบ ทั้งทางโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ภาพยนต์ สื่อต่าง ๆ ที่ผลิตออกมา ไม่ว่าจะเป็นโปสเตอร์ แผ่นพับ สติกเกอร์ และอื่น ๆ อีกมาก ยังผลให้ประชาชนเริ่มที่จะตระหนักถึงอันตราย และมีพฤติกรรมที่จะป้องกันตัวเองมากขึ้น สอดคล้องกับรายงานผู้ป่วยโรคเอดส์ที่โรงพยาบาลต่าง ๆ ได้รายงานเข้าไปยังกระทรวงสาธารณสุข อย่างต่อเนื่องเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2532 (วารสารโรคเอดส์ 2537 หน้า 169) พบว่าอัตราการติดเชื้อในกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงสูงทุกกลุ่มเริ่มชะลอตัวลง ในประเด็นข้อคำถามถึงการเปลี่ยนค่านิยม ๆ ไม่น่าเสียหายตรงไหน มีผู้ตอบว่าใช่เพียงร้อยละ 17.0 สอดคล้องกับการวิจัยของจริยา วัฒนโสภณ และกัญญา ธัญมณฑา (2533) ศึกษาเรื่องทัศนคติของชายไทยในสำนักงานต่อสัมพันธ์ทางเพศ พบว่าการสำส่อนไม่น่ารังเกียจ เป็นเรื่องส่วนตัว มีผู้ตอบว่าใช่หรือเห็นด้วย ถึงร้อยละ 30 แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของประชาชนกลุ่มนี้ยังมีความเสี่ยงอยู่

จากการสอบถามในประเด็นช่องโสมณี คือแหล่งให้ประสบการณ์ทางเพศ พบว่ามีผู้ตอบว่าใช่ร้อยละ 46.7 และผู้ตอบว่าไม่ใช่ร้อยละ 53.3 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวโน้มจำนวนผู้ใช้บริการทางเพศน้อยลง อีกทั้งจากผลการสนทนากลุ่มพบว่าปัจจุบันความนิยมไปเที่ยวช่อง หรือความเชื่อดังกล่าวลดน้อยลงไปมาก เมื่อเทียบกับในอดีตที่ผ่านมาไม่นานนี้ โดยจะสังเกตเห็นว่าจำนวนแหล่งช่องโสมณีได้ลดจำนวนลงเช่นกัน แต่อาจเป็นไปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างได้เปลี่ยนพฤติกรรมทางเพศไปทางอื่น เช่น ไปมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเพื่อน คู่รัก หรือลักษณะการบริการแอบแฝงอย่างอื่น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสถาบันประชากรศาสตร์และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เรื่องประสิทธิผลของสื่อสารเรื่องโรคเอดส์ต่อพฤติกรรมและค่านิยม พ.ศ. 2536 ซึ่งเก็บข้อมูลภาคสนามของประชากรกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศ จำนวน 4,090 ราย ทั้งชายและหญิง อายุระหว่าง 15-49 ปี (วารสารโรคเอดส์, 2537) พบว่าผู้ที่ใช้อย่างทุกครั้งมีอัตราส่วนการใช้สูงสุดในกลุ่มอายุ 35-39 ปี แล้วลดลงในกลุ่มอายุน้อยลง และประเด็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือชายที่มีเพศสัมพันธ์ชั่วคราวนอกสมรสกับหญิงที่มีใช้หญิงบริการ ซึ่งอาจจะเป็นเพื่อน คู่รัก และไม่isexใช้ถุงยางอนามัย ถึงร้อยละ 56.4 ซึ่งทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าเพศสัมพันธ์นอกสมรสได้กลายเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญต่อการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ทางเพศสัมพันธ์ออกไปสู่กลุ่มหญิงทั่วไป ส่วนประเด็นการใช้ถุงยางอนามัย ในประเด็นข้อคำถามเกี่ยวกับการใส่ถุงยางอนามัยแล้วมีความรู้สึกหรือไม่ถึงใจ จึงไม่

ค่อยขยายได้ ปรากฏว่ามีผู้ตอบว่าใช้ร้อยละ 57.0 อยู่ในระดับความเสี่ยงมาก แสดงว่ากลุ่มตัวอย่าง ยังมีค่านิยม และความรู้สึกต่อการใช้ถุงยางอนามัย ที่ไม่ค่อยดี สอดคล้องกับการวิจัยของวัฒนา วุฒิวรรณ (2532, บทคัดย่อ) เรื่องการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยการใช้และไม่ใช้ถุงยางอนามัยเพื่อ ป้องกันการโรคและโรคเอดส์ในกลุ่มผู้ชายที่มีอัตราเสี่ยงสูง ณ ศูนย์กามโรคเขต 3 จังหวัดชลบุรี ปรากฏว่า ตัวแปรที่มีผลต่อการใช้ถุงยางอนามัยได้ดี ได้แก่ ระดับการศึกษา การรับรู้ถึงผลดี-ผลเสีย ของถุงยางอนามัย ความรู้เกี่ยวกับการระบาดของโรคเอดส์และวิธีการป้องกันโรคเอดส์ การดื่มสุรา ก่อนมีเพศสัมพันธ์กับหญิงโสเภณี เหตุผลของกลุ่มผู้ที่ไม่นิยมใช้ถุงยางหรือใช้บ้างไม่ใช้บ้าง ได้แก่ ความรู้สึกไม่เหมือนธรรมชาติ เตรียมตัวไม่ทันเนื่องจากไปเที่ยวกระชั้นหัน หาซื้อถุงยางไม่ได้ และการเมาสุราเป็นสาเหตุใหญ่ ซึ่งประเด็นการเมาสุรามีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศนี้เป็น ประเด็นที่สอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ด้วยเช่นกัน ก็ขอประเด็นข้อคำถาม เวลาดื่มสุรามึนเมา แล้วมี เพศสัมพันธ์มักจะไม่วางใจใส่ถุงยางอนามัย พบว่ามีแนวโน้มว่าเสี่ยงสูง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV

2.1 ปัจจัยภายในบุคคล ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเสี่ยง ต่อการติดเชื้อ HIV แสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวอำเภอฝางส่วนใหญ่จะมีความเสี่ยงหรือไม่ จะขึ้น อยู่กับปัจจัยแนวโน้มที่จะมีการปรับเปลี่ยนค่านิยม ความเชื่อ ในการที่จะป้องกันการติดเชื้อโรค เอดส์ จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่จะมีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ขึ้นอยู่ กับความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม ความเชื่อ ภายในตนเอง และการมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อ โรคเอดส์ ในประเด็นความรู้นั้นนับได้ว่าประชาชนได้รับความรู้จากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน โดยเฉพาะภาครัฐนั้น หลังจากที่ได้พบว่าการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ตั้งแต่ต้น ๆ รัฐจึง ได้หามาตรการที่จะมีการป้องกันและควบคุม โดยได้ประจักษ์แล้วว่าโรคเอดส์ไม่ได้เป็นปัญหา เฉพาะทางด้านสุขภาพอย่างเดียว โรคเอดส์โยงกับปัญหาอื่น ๆ อีกมาก จึงมอบหมายให้กระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ อาทิ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย สำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และอื่น ๆ โดยเริ่มดำเนินงานป้องกันและควบคุม โรคเอดส์ ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2530 โดยกรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุขเป็น แก่นนำในการประสานงาน และต่อมาได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์แห่ง ชาติขึ้น ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ทุกกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและ

ควบคุมโรคเอดส์ รวมทั้งองค์เอกชนสาธารณประโยชน์ด้านโรคเอดส์ด้วย เมื่อมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ จึงได้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสนองตอบในช่วงแรก ๆ กิจกรรมมุ่งเน้นการให้สุศึกษาประชาสัมพันธ์ โดยการจัดอบรมให้กับกลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะเป็กลุ่มเสี่ยงมากที่สุด เพราะเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ดีที่สุด และประหยัดงบประมาณที่สุด เหมาะสมกับงบประมาณที่ได้รับจัดสรร และอาจพิจารณาว่าประชาชนคงยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องโรคเอดส์อยู่ ในกรณีของโรงพยาบาลฝางได้ตระหนักถึงปัญหาโรคเอดส์ จึงได้มีการจัดตั้งคลินิกนิรนามขึ้นในปี พ.ศ.2535 โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือการให้คำปรึกษาแก่ผู้ติดเชื้อโรคเอดส์ และให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะกิจกรรมให้สุศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปในพื้นที่อำเภอฝาง ในรูปแบบต่าง ๆ โดยร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน จัดการดำเนินงานอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจเรื่องโรคเอดส์ เช่น โครงการนำความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่พระภิกษุและผู้นำชุมชน เพื่อให้กลุ่มผู้นำชุมชนเหล่านี้นำความรู้ที่ได้ไปให้ความรู้สู่ประชาชนในสังคมอีกทอดหนึ่ง โครงการนำความรู้เรื่องโรคเอดส์สู่แม่บ้านร่วมกับเกษตรอำเภอ และเกษตรตำบล โครงการอบรมความรู้สู่ภักเอดส์แก่กลุ่มคนงานในโรงงาน เป็นต้น เมื่อมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ประชาชนมากขึ้น บ่อยขึ้น ประกอบกับสื่อมวลชนของรัฐและรัฐวิสาหกิจ เช่น วิทยุ และโทรทัศน์ ได้ให้ความรู้อย่างจริงจัง และต่อเนื่อง จึงทำให้ประเด็นความรู้เรื่องโรคเอดส์ของประชาชนในพื้นที่อำเภอฝาง มีมากขึ้นตามลำดับ สอดคล้องกับการวิจัยของสำเริง แสงซื่อ (2533) ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ เจตคติ การปฏิบัติตนในการป้องกันโรคเอดส์ของประชาชน จังหวัดชลบุรี ที่รับทราบข่าวสารเรื่องโรคเอดส์ทางสื่อมวลชน พบว่าการได้รับข้อมูลจากสื่อมวลชนมากกว่า 1 ประเภท จะช่วยย้าเตือนประสาทสัมผัสได้หลายทาง ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจชัดเจนขึ้น เมื่อประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการติดต่อและการป้องกันดีขึ้น ต่อมาจึงมีผลทำให้มีการปรับเปลี่ยนค่านิยม ความเชื่อตามมา สอดคล้องกับการวิจัยของจินตนา เหลืองสุวาลัย(2534 : บทคัดย่อ) พบว่าการรับรู้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ ซึ่งอาจมีผลทำให้เกิดความตระหนักมากขึ้น ก็อาจมีผลทำให้เกิดความตระหนักถึงอันตราย โดยเฉพาะเมื่อมีการพบเห็นและมีประสบการณ์ตัวอย่างจากผู้ป่วยในหมู่บ้าน อาจมีผลทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนค่านิยม ความเชื่อตามมา

2.2 ปัจจัยระหว่างบุคคล ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเชื่อต่อการติดเชื้อ HIV แสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวอำเภอฝางส่วนใหญ่จะมีความเสี่ยงหรือไม่ จะขึ้นอยู่กับปัจจัยระหว่างบุคคลที่มีผลต่อการป้องกันโรคเอดส์ ซึ่งให้เห็นถึงประชาชนจะมีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์จะขึ้นอยู่กับปัจจัยระหว่างบุคคล ได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว กลุ่มเพื่อน และกลุ่มร่วมอาชีพเดียวกัน อธิบายได้ว่าบุคคลจะมีพฤติกรรมสุขภาพในทางที่ดี มีประโยชน์แก่ตนเอง ต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยที่ลำพังเฉพาะการรับรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ในตนเองนั้นยังไม่เพียงพอ ปัจจัยระหว่างบุคคลเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบุคคลที่ดำเนินการบางอย่างเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับโรคเอดส์ซึ่งปัจจุบันถือว่าเป็นปัญหาสำคัญของสังคม โรคเอดส์มีผลกระทบต่อทั้งโครงสร้าง และสมาชิกทุกคนของสังคม ทั้ง ๆ ที่เมื่อไม่นานมานี้หลายฝ่ายมองว่าเป็นเรื่องของกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น การที่บุคคลจะประกอบกิจกรรมหรือมีพฤติกรรมสุขภาพ เช่นการออกกำลังกาย ถ้าหากมีเพื่อนหรือแนวร่วมก็จะเป็แรงจูงใจ และสนับสนุนให้บุคคลได้ประกอบกิจกรรมได้ดีขึ้น ในประเด็นของการสวมถุงยางอนามัยเพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ก็เช่นเดียวกัน คนรอบข้างหรือคนอื่นก็มีอิทธิพลต่อการพฤติกรรมสุขภาพด้วย คนรอบข้างที่ใกล้ชิดมากที่สุดก็คือคนในครอบครัว และต่อมาก็คือเพื่อน นุชบา ศิริชัย(2534 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของสามี : ศึกษาที่โรงพยาบาลแม่และเด็ก ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 7 ราชบุรี พบว่าการได้รับคำแนะนำจากเพื่อน ผู้ที่ได้รับคำแนะนำ จะมีการสวมถุงยางอนามัยมากกว่าคนที่ไม่ได้รับคำแนะนำจากเพื่อน แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของเพื่อนที่มีต่อพฤติกรรมสุขภาพของตนเอง

มีบางประเด็น เช่น ประเด็นของพ่อบ้านหรือสามี สามารถออกไปหาความสุขนอกบ้านได้ เป็นเรื่องธรรมดา และจากการสนทนากลุ่มมองว่าเป็นเรื่องของการเปลี่ยนรสนชาติ แสดงว่านอกจากปัจจัยระหว่างบุคคลที่ช่วยเสริมให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพบางอย่างข้างต้นแล้ว ยังอาจมีปัจจัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในครอบครัวมาเกี่ยวข้องด้วย เช่น ความเชื่อ ค่านิยม ความไม่เสมอภาคหรือความไม่เท่าเทียมกันของเพศชายและเพศหญิง ในอดีตที่ผ่านมาถือว่าผู้ชายเปรียบเสมือนเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นเสมือนช้างเท้าหลัง ผู้หญิงต้องยำเกรงและยอมผู้ชายในเกือบทุกเรื่อง เพราะผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว เป็นฝ่ายหารายได้หลักมาจุนเจือครอบครัว ผู้หญิงต้องพึ่งพาผู้ชายนั่นเอง

ส่วนประเด็นข้อคำถามเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ กลุ่มตัวอย่างบางส่วนอาจยังไม่เข้าใจลึกซึ้งมากนัก สอดคล้องกับการศึกษาของภัสสร ลิมานนท์ และคนอื่น ๆ (2539) ได้ทำ

การศึกษาเรื่องการวิจัยประเมินผลกิจกรรมป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ในชุมชนชนบทภาคเหนือ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าถึงแม้ส่วนใหญ่จะมีความรู้อยู่แล้วก็ตาม เพราะสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ ได้ยินและรับข้อมูล การรณรงค์ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งในโทรทัศน์ วิทยุ เสียงตามสายในหมู่บ้าน โปสเตอร์ หนังสือพิมพ์และเอกสาร ให้ความรู้โดยทางราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสถานีอนามัยในชุมชน อย่างไรก็ตามความรู้ส่วนใหญ่ที่สมาชิกชุมชนมีอยู่ เป็นไปอย่างผิวเผินและค่อนข้างจำกัดเท่าที่ปรากฏเป็นข้อความในการรณรงค์ จนกลายเป็นการท่องจำหรือคำพูดติดปากมากกว่าความเข้าใจ การรับรู้เกี่ยวกับภาวะการแพร่ระบาดของโรคเอดส์มาจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดเชียงราย และมีประชาชนกลุ่มหนึ่งที่ยังไม่มั่นใจว่าโรคเอดส์มีจริง ความรู้เกี่ยวกับช่องทางการติดเชื้อที่ส่วนใหญ่ระบุได้ คือ ฉีดยา รับเลือด ให้นมลูก ร่วมเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเที่ยวโสเภณีและการสำส่อนทางเพศ มีสมาชิกในชุมชนจำนวนไม่น้อยที่ยังมีความกลัวกับการคั่นน้ำร่วมแก้ว การใช้ส้วม หรือใช้ห้องน้ำร่วมกัน

นอกจากนี้ประเด็นข้อคำถามเกี่ยวกับถ้าเจอคนที่สงสัยว่าเป็นเอดส์ ควรอยู่ห่าง ๆ ไว้ เพื่อป้องกันการติดต่อนั้น อธิบายได้ว่าถึงแม้จะมีความรู้ ว่าโรคเอดส์ติดต่อวิธีใดบ้าง แต่ยังมีทัศนคติที่ไม่ดีและไม่ถูกต้องต่อผู้ป่วยหรือผู้ติดเชื้อ สถานการณ์เช่นนี้ยังมีอยู่อีกมาก อาจเป็นผลมาจากการประชาสัมพันธ์และการรณรงค์ ในการสร้างภาพพจน์ให้เกิดความกลัวเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา เช่น มีสปอर्टโฆษณาบางชิ้นที่ออกมาในลักษณะดังกล่าว “เอดส์เป็นแล้วตาย ไม่มียารักษา” หรือ มีโปสเตอร์บางอันที่ผลิตออกมามีสัญลักษณ์ของความตายคือหัวกระโหลกเป็นต้น ที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างบางส่วนยังเกิดความกลัวเกินกว่าความจริง จึงมีผลทำให้เกิดความรังเกียจและกลัวได้ สอดคล้องกับการศึกษาของภัสสร ลิมานนท์ และคนอื่น ๆ (2539) ศึกษาเรื่องการวิจัยประเมินผลกิจกรรมป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ในชุมชนชนบทภาคเหนือ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าทัศนคติที่มีต่อโรคเอดส์ ผู้ติดเชื้อและผู้ป่วย ตั้งแต่ช่วงต้นที่พบผู้ป่วย การรณรงค์ของรัฐที่สร้างภาพในทางลบให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้และเกิดความกลัวการติดเชื้อ เพื่อให้นำไปสู่การเปลี่ยนพฤติกรรม และมีการป้องกันตนเอง ได้ส่งผลกระทบให้เกิดทัศนคติในทางลบ คือกลัวและรังเกียจผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยในระดับที่ส่งผลกระทบทางจิตใจ และสังคม ในชุมชน จึงยังคงทำให้รังเกียจผู้ติดเชื้ออยู่ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าไม่สามารถติดต่อกันอย่างง่าย ๆ

2.3 ปัจจัยเชิงสถาบัน ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV แสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวอำเภอฝางส่วนใหญ่จะมีความเสี่ยงหรือไม่ จะขึ้นอยู่กับ

กับปัจจัยเชิงสถาบันที่มีผลต่อการป้องกันโรคเอดส์ ซึ่งให้เห็นถึงประชาชนส่วนใหญ่จะมีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์จะขึ้นอยู่กับปัจจัยเชิงสถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา สถาบันการเมืองในท้องถิ่น ในประเด็นของสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันสำคัญอันดับแรกที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของบุคคล ดังนั้นพ่อแม่จึงมีอิทธิพลต่อลูกในเรื่องต่าง ๆ ในเรื่องการป้องกันโรคเอดส์ก็เช่นกัน พ่อแม่เป็นผู้มีบทบาทค่อนข้างมาก ในการอบรมสั่งสอนไม่ให้ลูกไปมีพฤติกรรมเสี่ยง เพราะหากเกิดพลาดพลั้งป่วยเป็นโรคเอดส์ขึ้นมาพ่อแม่ต้องรับภาระดูแล ตามีภรรยาที่เช่นเดียวกัน การป้องกันไม่ให้สามีไปมีพฤติกรรมเสี่ยงนอกบ้านเป็นหน้าที่ที่สำคัญเพื่อป้องกันไม่ให้สามีนำโรคมาติดภรรยาและลูก จนอาจเกิดวิกฤตการณ์ที่เรียกว่า “การล่มสลายของสถาบันครอบครัว” การดำเนินความพยายามแสวงหาองค์ความรู้ในอันที่จะผดุงสถาบันนี้ไว้จึงเป็นสิ่งจำเป็น ดังเช่นการศึกษาวิจัยของ พัทธรีน ดำรงกิตติกุล และคณะ (2535 หน้า 39) ในหัวข้อการป้องกันการติดเชื้อเอดส์ในคู่สามีภรรยา : บทเรียนจากการศึกษาในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยการศึกษาความเชื่อและค่านิยมทางเพศในคู่สามีภรรยา 178 คู่ จาก 20 หมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าร้อยละ 61 ของกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่า “เป็นธรรมดาที่ผู้ชายแต่งงานแล้วก็ไปเที่ยวโสเภณีได้” และยังมีความเชื่อว่า “เมื่อภรรยาไม่ให้ความสุขทางเพศแก่สามี สามีก็ไปมีความสุขทางเพศนอกบ้านได้” ส่วนสถาบันศาสนานั้นถือว่ามีความสำคัญควบคู่มากับวิถีชีวิตของประชาชนมาช้านาน ดังนั้นองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการรณรงค์ยับยั้งโรคเอดส์ จึงได้ดำเนินการเผยแพร่ความรู้โดยการอบรมให้ความรู้แก่พระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่ วัดอุปประเทศเพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ที่ผ่านการอบรมไปแล้ว ได้นำเอาความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ให้กับประชาชนในชุมชนอีกต่อหนึ่ง เพราะถือว่าพระภิกษุเป็นผู้นำด้านจิตใจในชุมชนที่สำคัญ ที่ประชาชนให้ความเคารพและเชื่อฟัง แต่ในขณะเดียวกันยังมีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนที่ไม่มั่นใจในตัวพระสงฆ์ จากประเด็นข้อคำถามนี้ พบว่าความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง อธิบายได้ว่าในช่วงที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลอยู่นั้น เป็นช่วงที่สื่อมวลชนได้ทำข่าวเกี่ยวกับกรณีพระยันตระ และพระสงฆ์อื่น ๆ ในช่วงนั้น ทำให้ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างเกิดความสับสน และไม่แน่ใจในบทบาทของพระสงฆ์ โงงๆเกี่ยวกับเรื่องไปถึงประเด็นการรักษาสิลห่า แล้วสามารถป้องกันโรคเอดส์เป็นอย่างดี ก็อาจทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่แน่ใจด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ข้อมูลจากแบบสอบถามและจากข้อมูลการสนทนากลุ่ม ให้ผลตรงกัน ทั้งนี้ยังอาจขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาสติปัญญาของกลุ่ม

ตัวอย่างด้วยเช่นกัน ที่จะสามารถพิจารณาประเด็นของธรรมชาติ และพฤติกรรมการป้องกันให้สอดคล้องกัน

ในกรณีของสถาบันชุมชนแนวโน้มนั้นที่จะทวีความสำคัญมากขึ้น เพราะเชื่อกันว่าหากสถาบันชุมชนมีความเข้มแข็งแล้ว จะส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลได้อย่างมาก ดังกรณีของประเทศออสเตรเลีย (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : 2538) ซึ่งได้รับความสำเร็จเป็นอย่างมากในการควบคุมการแพร่ขยายของโรคเอดส์ จนสามารถประกาศว่าสามารถควบคุมได้แล้ว โดยอัตราการเพิ่มของผู้ติดเชื้อลดลง ใกล้เคียงเป็นศูนย์ในอีกไม่นานนี้ ความสำเร็จของออสเตรเลียเริ่มจากองค์กรชุมชนนับหมื่น ๆ องค์กร ตั้งแต่องค์กรเอกชน องค์กรชุมชน สถาบันทางภาคธุรกิจ สถาบันโรงเรียน สถาบันการศึกษา สถาบันประกอบการ สถาบันทางศาสนา ทุกคนร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งตั้งแต่เมื่อโรคนี้เริ่มขึ้นเมื่อสิบกว่าปีก่อน จากการศึกษาของดวอร์กิน เจ (Dworkin J, 1992) พบว่าแนวโน้มของการจัดการเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในขณะที่โรคเอดส์กำลังเป็นปัญหาอยู่ในขณะนี้ โดยในลักษณะที่เป็นการจัดการในเชิงองค์กรหรือมหภาค เช่น สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ การดูแลสุขภาพซึ่งกันและกัน ในองค์กรและในชุมชน มีการตั้งกฎระเบียบต่าง ๆ มีการช่วยกันคิด วางแผน และแก้ไขปัญหา ซึ่งพบว่าสามารถแก้ปัญหาได้ดีกว่าจัดการที่เป็นลักษณะของตัวใครตัวมัน และเมื่อไม่นานมานี้ได้มีการรวมตัวกันของผู้ติดเชื้อขึ้นเป็นกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทย เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ติดเชื้อมีความพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา การไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ขณะเดียวกัน ก็เพื่อดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือตนเองและเพื่อนผู้ติดเชื้อ โดยเดือนกันยายน 2538 กลุ่มเครือข่ายผู้ติดเชื้อ 52 กลุ่มทั่วประเทศ ได้เข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยน รวบรวมปัญหาและข้อเสนอเชิงสิทธิ เช่น สิทธิในการรักษาพยาบาล สิทธิในด้านข่าวสารข้อมูล สิทธิในการประกอบอาชีพ เป็นต้น และนโยบายของผู้ติดเชื้อ เช่น ออกกฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ติดเชื้อให้เท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป โดยไม่ถูกกีดกันใด ๆ เพื่อนำเสนอต่อรัฐบาลและนายกรัฐมนตรี(ศูนย์เพื่อนชีวิตใหม่, 2538)

2.4 ปัจจัยชุมชน ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV แสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวอำเภอฝางส่วนใหญ่จะมีความเสี่ยงหรือไม่ จะขึ้นอยู่กับปัจจัยชุมชนที่มีผลต่อการป้องกันโรคเอดส์ แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ ในชุมชนมีบทบาทค่อนข้างมากในดำเนินกิจกรรมร่วมกันในการแก้ปัญหาเรื่องโรคเอดส์ ในเขตอำเภอฝาง ส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นเขตชนบท ซึ่งประชาชนมีความผูกพันกันฉันท์มิตร รู้จัก

กันอย่างกว้างขวาง การประสานความร่วมมือทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชนจึงมีมาก โดยส่วนใหญ่จะมีผู้นำชุมชนเป็นผู้นำในการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำชุมชนในด้านสุขภาพอนามัยของชุมชนโดยตรง กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่ได้ประสานงานกับทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านสุขภาพมากกว่ากลุ่มอื่น นอกจากนี้ยังมีกลุ่มผู้สูงอายุคอยให้คำแนะนำ ประึกษาในการดำเนินงานด้วยเช่นกัน ผู้สูงอายุถือว่าเป็นผู้นำของชุมชนที่ยังมีศักยภาพ ในเขตอำเภอฝางประชาชนผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในคณะกรรมการแก้ปัญหาโรคเอดส์ระดับอำเภอด้วย

การประสานความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งและจริงจังขององค์กรชุมชนต่าง ๆ จะสามารถแก้ไขปัญหาเอดส์ได้ กรณีของชุมชนหลายแห่ง ที่รวมตัวกันทำงานอย่างเข้มแข็ง(เสรี พงศ์พิศ, 2538)ไม่ว่าจะนำโดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือพระสงฆ์ตามวัดในหมู่บ้าน ตำบลและอำเภอ ที่มีส่วนรวมในการแก้ปัญหาโรคเอดส์ แม้กระทั่งการรวมตัวของกลุ่มผู้ติดเชื้อ ตลอดจนองค์กรชาวบ้าน อาจอยู่ในลักษณะของชุมชนเก่าและชุมชนใหม่ ชุมชนเก่าหมายถึง ชุมชนแบบดั้งเดิม แบ่งเป็นหมู่บ้าน ตามเขตภูมิศาสตร์ และมหาดไทยได้จัดตั้งไว้ ชุมชนใหม่ หมายถึงการรวมตัวกันของประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในชุมชนหมู่บ้าน หรือที่อื่น ๆ แม้กระทั่งในภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนต่าง ๆ ก็อาจเกิดองค์กรเอกชนเพื่อส่วนรวมได้ กรณีเอ็นจีโอจำนวนมากเกิดจากการริเริ่มของข้าราชการ ดังสโมสรโรตารีและไลออนส์ สมาคมและมูลนิธิต่าง ๆ ของนักธุรกิจ กลุ่มคนเหล่านี้ก็องค์กรประกอบที่สำคัญที่สุดของ ประชาสังคม(civil society) ดังนั้นประชาสังคมจะต้องเข้มแข็ง จึงจะสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย แผนงาน และการดำเนินงาน ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี (2538 : 4) กล่าวว่า หากมีการรวมตัวของคนใจชุมชน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันและมีการจัดการที่ดี สามารถแก้ปัญหายากจน อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แก้และป้องกันปัญหาสังคมต่าง ๆ เช่น ความรุนแรง ยาเสพติด โรคเอดส์ และอื่น ๆ ความเข้มแข็งของชุมชนก็จะเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันจากภัยอันตรายต่าง ๆ ได้

อย่างไรก็ตามมีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนยังไม่เข้าใจ ผลกระทบต่อสังคมของโรคเอดส์ และไม่คิดว่าเป็นความรับผิดชอบของชุมชนที่มีต่อผู้ป่วยโรคเอดส์ ยังมีความเข้าใจว่าเป็นเรื่องของตัวใครตัวมันอยู่ ดังการศึกษาของภัสสร ลิมานนท์ และคนอื่น ๆ (2539) ได้ทำการศึกษาเรื่องการวิจัย ประเมินผลกิจกรรมป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ในชุมชนชนบทภาคเหนือ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าจากการที่เอดส์ถูกสร้างภาพให้น่ากลัว ทำให้ทั้งตัวผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วย และ

ครอบครัวผู้ใกล้ชิดถูกรังเกียจในรูปแบบต่าง ๆ สมาชิกในชุมชนเกือบจะไม่มีใครรู้ว่าจะให้การดูแลรักษาผู้ป่วยอย่างไร เพราะไม่มีความคิดว่าจะให้ผู้ป่วยอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน ปฏิบัติการที่ได้จากสมาชิกชุมชนส่วนหนึ่ง คือหากมีผู้ป่วยก็จะต้องส่งไปให้อยู่ในความดูแลของแพทย์ และโรงพยาบาล หากรักษาไม่ได้ก็ต้องปล่อยให้ตายตามบุญตามกรรม หรือบางคนมีความคิดว่าถ้าผู้ป่วยเป็นโรคเอดส์จริงคิดว่าจะย้ายไปอยู่หมู่บ้านอื่นที่ไม่มีใครรู้จัก เพราะจะไม่ถูกรังเกียจ เกือบจะไม่มีใครเลยที่คิดถึงการวางแผนรับมือกับปัญหา และภาระของการที่จะต้องดูแลรักษาพยาบาล หรือการให้กำลังใจแก่ผู้ป่วยในชุมชน

2.5 ปัจจัยด้านนโยบายของรัฐ ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV แสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวอำเภอฝางส่วนใหญ่จะมีความเสี่ยงหรือไม่จะขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านนโยบายของรัฐที่มีต่อการป้องกันโรคเอดส์ ซึ่งจะปรากฏออกมาในรูปของการกำหนดด้านกฎหมาย ได้แก่ กฎหมาย ข้อบังคับ ตลอดจนนโยบายการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ของรัฐบาล สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของวิโรดิ พานิชย์พงษ์ และคนอื่น ๆ (2538) เรื่องผลของกฎหมายสวมหมวกนิรภัยต่อการลดอัตราการตายในอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบช่วงเวลา 2 ช่วง คือก่อนและหลังจากมีกฎหมายบังคับใช้หมวกนิรภัย พบว่าอัตราการเกิดอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ไม่ลดลง แต่อัตราการเสียชีวิตลดลง จาก 72 รายในปี 2535 เหลือ 58 รายในปี 2536 และ 57 รายในปี 2537 แสดงว่ากฎหมายหมวกนิรภัยมีผลต่อการลดการสูญเสียชีวิตของผู้บาดเจ็บได้ถึงร้อยละ 72 นอกจากนั้นยังช่วยลดการบาดเจ็บที่ศีรษะลงจากร้อยละ 43 ในปี 2534 เหลือร้อยละ 37 ในปี 2537 สำหรับการศึกษาของแองก์ราห์ (Ankrah-EM, 1991) พบว่าขณะที่ปัญหาเอดส์รุนแรงเช่นปัจจุบันนี้ โดยพบว่าสมาชิกในครอบครัวตกอยู่ในอันตราย เพราะไม่สามารถรับมือกับมหันตภัยโรคเอดส์ได้ เกิดปัญหาครอบครัวล่มสลาย เกิดปัญหาสามีภรรยาเสียชีวิตก่อนวัยอันควร มีเด็กกำพร้าเกิดขึ้นมากขึ้น และผลกระทบอีกมากมายในสังคม จึงควรได้รับการออกกฎหมาย (legislation) พร้อมทั้งปฏิรูปสังคมใหม่ (Resocialization) โดยอาจมีการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายขึ้นใหม่

อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์ความเห็นที่เกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์ พบว่าในส่วนของปัจจัยเชิงนโยบายนี้กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ อธิบายได้ว่ากลุ่มตัวอย่างบางส่วนอาจยังมองว่านโยบาย และกฎหมายเกี่ยวกับโรคเอดส์นั้น ยังอยู่ไกลตัว และไม่ได้มีผลกระทบโดยตรงต่อตัวเองและคนใกล้ชิดมากนัก จึงไม่ได้ให้ความสำคัญ แต่ในส่วน

ผู้ติดเชื้อนั้นประเด็นส่วนนี้มีความสำคัญต่อพวกเขาอย่างยิ่ง ดังเช่นมีการรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และที่สำคัญในระดับนโยบายของชาตินั้น กลุ่มเครือข่ายผู้ติดเชื้อ ได้ยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาล ได้พยายามแก้ไขกฎระเบียบเพื่อช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ เพื่อช่วยลดความรุนแรงของปัญหาได้หลายประการ อาทิ เรื่องสิทธิในการรักษาพยาบาล สิทธิในการตั้งครรภ์ การจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือ การพัฒนาระบบการแพทย์แผนไทย การปรับปรุงระบบการสงเคราะห์ผู้ติดเชื้อ การสนับสนุนงบประมาณสำหรับผู้ติดเชื้อ สิทธิการประกอบอาชีพ ปัญหาการสร้างเงื่อนไขของสถานบริการในการตรวจเลือดก่อนรับเข้าทำงาน หรือทำประกันชีวิต เหล่านี้เป็นประเด็นที่กลุ่มเครือข่ายผู้ติดเชื้อ ขอให้รัฐบาลให้ความสนใจและแก้ไขกฎหมาย ตลอดจนกฎระเบียบในอันที่จะช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอดส์(ศูนย์ข้อมูลโครงการไทย-ออสเตรเลียป้องกันเอดส์ภาคเหนือ, 2539 หน้า 4) ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมในสังคม โดยมีสิทธิเท่าเทียมกับเมืองอื่น ๆ ของสังคมต่อไป

มีเพียงประเด็นข้อคำถามเดียวที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง คือประเด็นของหนังสือช่วยกรรมการมณ หรือหนังสือไปมีผลทางอ้อมในการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ อธิบายได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มองเห็นปัญหาของสื่อพวกนี้ว่ามีผลกระทบต่อพวกเขา โดยเฉพาะในกลุ่มของเด็กและเยาวชนที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ การที่มีจำนวนสื่อพวกนี้มากเท่าใด อาจมีโอกาที่จะก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมทางเพศ อย่างที่เห็นมีข่าวทางสื่อมวลชนบ่อย ๆ เป็นต้น ตลอดจนอาจเป็นปัญหาช่วยเสริมการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ได้เช่นกัน ซึ่งในการสนทนากลุ่มก็ได้คำอธิบายที่ตรงกัน

กล่าวโดยสรุป การวิจัยครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าประชาชนในอำเภอฝาง ส่วนใหญ่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อต่ำ และพบว่าปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ปัจจัยภายในบุคคล ปัจจัยระหว่างบุคคล ปัจจัยเชิงสถาบัน ปัจจัยชุมชน และปัจจัยด้านนโยบายของรัฐฯ มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงทุกปัจจัย แสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสนใจต่อผลกระทบของโรคเอดส์ รับรู้ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ได้ดีจนเป็นผลทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องโรคเอดส์ดี และทำให้อัตราการติดเชื้อเพิ่มเริ่มลดตัวลงในภาพรวมได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการศึกษานี้พบว่าประชาชนในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้ออยู่ในระดับต่ำ ทำให้ทราบว่าประชาชนในพื้นที่มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องโรคเอดส์อยู่ในระดับดีพอสมควร

การดำเนินกิจกรรมต่อไปอาจพิจารณา เลือกทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความตระหนัก เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ค่านิยม ความเชื่อ ที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ แทนที่จะทำกิจกรรม การอบรมให้ความรู้ เหมือนอย่างที่ทำมา เมื่อประชาชนเริ่มมีความพร้อมมากขึ้นอาจจะต้องรณรงค์ส่งเสริมในส่วนกิจกรรมที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมและมีส่วนรับผิดชอบต่อชุมชน ในการบริหารจัดการที่ทำให้เกิดกระบวนการแก้ปัญหาจากโรคเอดส์ด้วยตนเองให้มากขึ้น อาทิเช่น การสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มองค์กรด้านการช่วยเหลือผู้ติดเชื้อในชุมชน อาจเป็นกองทุนช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ เพื่อการดูแลตนเองของชุมชนและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมชุมชนในการป้องกันโรคเอดส์ได้ต่อไป

2. จากผลการศึกษครั้งนี้ปรากฏว่า ปัจจัยภายในบุคคล ปัจจัยระหว่างบุคคล ปัจจัยเชิงสถาบัน และปัจจัยชุมชน เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเสียงของกลุ่มตัวอย่าง ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับปัจจัยดังกล่าวให้มากขึ้น โดยการสนับสนุน ส่งเสริม และกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกัน อาจอยู่ในรูปแบบขององค์กรชุมชนต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น รัฐควรให้การสนับสนุนองค์กรชุมชนและองค์กรเอกชนเหล่านี้ ให้ชุมชนมีความเข้มแข็งโดยให้การสนับสนุนที่หลากหลายรูปแบบ ไม่เพียงแต่การให้ทุนจากงบประมาณของรัฐแต่เพียงอย่างเดียว แต่อาจเป็นแรงจูงใจอย่างอื่น เช่น มาตรการภาษี เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนในระดับลึก เพื่อจะได้ทราบวิธีการในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ วิถีชีวิต ตลอดจนค่านิยม ความเชื่อ เพราะโรคเอดส์เกี่ยวข้องกับปัจจัยเหล่านี้อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมทางเพศที่เกี่ยวกับโรคเอดส์เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน การใช้แบบสอบถามที่เป็นคำถามปิด อาจทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ค่อยตรงและเป็นความจริง

2. เนื่องจากสิทธิของเพศชายและหญิง ในบ้านเมืองเรา ยังไม่เท่าเทียมกัน การศึกษาควรแยกจากกันของแต่ละเพศ